

Norrag.26/1
22100 Mariehamn
tel 018-16976
E-post: info@foa.inet.fi

Mariehamn den 2.4.2015

Till Justitieministeriet

Ärende: utlåtande över Ålands självstyrelse i utveckling- Ålandskommitténs 2013 delbetänkande.

Justitieministeriets betänkande och publikation 6/2015
OM60/08/2013.

Från Fackorganisationen för offentligt anställda på Åland FOA-Å r.f.

FOA-Å uppskattar att vi som en arbetsmarknadspart ges möjlighet att utlåta oss om Ålandskommittén omfattande delbetänkande. Det visar på ett traditionellt och välfungerade trepartssamarbete inom ministerierna och regeringen när arbetsmarknadens synpunkter efterhörs, analyseras och processas redan i ett tidigt beredningsarbete.

Vi önskar att även i fortsättningen få möjlighet att utlåta oss om kommande delbetänkanden och slutbetänkande.

Det finns en stark åländska politisk vilja och målsättning att utveckla och modernisera Ålands självstyrelselag på ett flertal områden.

Samhällets framtid och utveckling styrs i stor utstäckning av förändringar i närområdena, Europa och globalt.

Det är oklart i vilken omfattning utvecklingen av Ålands självstyrelse genom en ramlag har ålänningarnas stöd och inom vilka behörighetsområden.

FOA-Å uppskattar och värdesätter Ålands självstyrelse och den speciella status nationellt och internationellt som vi har. Den egna lagstiftningsbehörigheten ger stor frihet och goda möjligheter att utveckla våra egna angelägenheter inom ramen för kompetensfördelningen mellan riksdagen och lagtinget.

Från vår sida är vi försiktig positiva till delbetänkande och riktlinjerna. Det finns behov av att analysera, revidera och modernisera självstyrelselagen med hänvisning till att den nu gällande lagen kommer att vara över 30 år innan en ny lag kan komma att träda ikraft.

I utlåtande kommer vi främst att hålla oss inom vårt intressebevaknings område. Vi utgår från att Ålandskommittén tar till sig det vi framför i det fortsatta arbete som

konstruktiv kritik i syfte att i det fortsatta arbete med mot en moderniserad och balanserad ny självstyrelselag för Åland som har medborgarnas förtroende.

Delbetänkandet innehåller en lång rad riktlinjer och utmaningar inför det fortsatta arbetet med att bereda ett förslag till ramlag. Överföring av lagstiftningsbehörighet från riksdagen till lagtinget ska förenklas. Kommittén tar inte ställning i till vilka rättsområden som bör överföras i det här skedet men framhåller att ett smidigare system behövs. Vidare föreslås att bara en förteckning över riksdagens lagstiftningsbehörighet (kärnområden) ska ingå i en ramlag om självstyrelselagen. Medan residualen föreslås bli landskapets behörighet. I landskapslag intas bestämmelser om på vilket sätt lagtinget fattar beslut om övertagande av mer behörighet. Riksdagens kvarstående behörighet överförs efter att landskapet och riket överenskommit om konsekvenserna av överföringen. Lagstiftningskontrollen av landskapslagar föreslås ändra till ett tidigare skede innan lagstiftningsprocessen inleds även om en efterhandskontroll fortsättningsvis behövs i någon form.

Övertagande av mer lagstiftningsbehörighet från riksdagen till lagtinget är komplex. Det kräver för landskapets del ökande ekonomiska och personella resurser, mer och högre kompetens för att sköta utökade förvaltningsuppgifter och skyldigheter som följer av ökad lagstiftningsbehörighet. Inom överskådlig framtid är det helt oklart hur det ska förverkligas, till vilka kostnader samt vilka verkningar det får för landskapets förvaltning och befolkning.

En framtida ny moderniserad självstyrelselag kommer att föra med sig stora utmaningar och ett helt nytt sätt att tänka på många plan. I synnerhet inom landskapsregeringen, förvaltningen och lagtinget i förhållande till ålänningarna och olika intressegrupper. Nyckel till framgång och förändring är en långtgående processutveckling för överskridande regelbundet partssamarbete på alla områden oberoende av vem som för tillfället innehar den politiska och parlamentariska makten.

På Åland saknas helt de traditoner och relationer som präglar den finska arbetsmarknaden om samverkan mellan statsmakten och arbetsmarknadens parter. Där arbets- och socialpolitisk lagstiftning som handlar om arbetslivet bereds på trepartsbas i samarbete mellan regering och arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Åland präglas däremot av tvåpartssamarbete mellan regering och Ålands näringsliv medan FFC lokalorganisation på Åland, de fackliga huvudavtalsparterna inom offentlig sektor och övriga lokala fackliga organisationer åtsidosätts med undantag av några lagstadgade partsammansatta organ.

Nuvarande självstyrelse lag och lagstiftningsbehörighets fördelning mellan riksdag och lagting har i över 20 år haft redskap att stifta egna lagar på ett flertal viktiga områden. Detta utrymme och möjlighet har inte använts fullt ut eller prioriterat bort. Det har bland annat lett till s.k. blankettlagstiftning där rikets lag genom

landskapslag görs tillämplig i landskapet och kommande ändringar i riket automatiskt träder i kraft på Åland. I andra fall att rikslagstiftning genom landskapslag görs tillämplig så som den lyder när den träder ikraft. Därefter landskapet görs inga uppdateringar.

Några olika exempel

- HD 1996:106 Landskapet hade behörighet men inte utfärdat straffstadganden efter att 1991 år lag trädde i kraft.
- HD 2005:18 landskapet hade behörighet men inte utfärdat bestämmelser om enskilda vägar efter att 1991 år lag trädde i kraft
- Tre fackliga huvudavtalsparter påtalade genom initiativ till lagstiftnings åtgärder som gäller tjänstemanna-, arbetstids- samarbetslag år 2008. I landskapsregeringens svar 2.10.2009 F30/ 08/1/11 meddelas att tjänstemannalagen bereds, att avsikten är att regelera samarbetsfrågorna i lag, att det diskuterats en uppdatering av arbetstidlagen men att det i prioriteras. Först 2013 gjordes en mindre revidering av tjänstemannalagen. Det övriga initiativen är fortsättningsvis inte prioriterade.
- Landskapslag om tillämpning i landskapet Åland av arbetstidslagen (1998/ 44) lyder som vid ikraftträdande oförändrad. Riksdagen (1996/605) har därefter utfärdat ett tiotal ändringar i arbetstidslagen varav minst en har tillkommit med anledning av Eu domstolens beslut efter att landskapslagen om tillämpning trädde i kraft. Rikslagens ändringar gäller för arbetsavtalsanställda men inte för landskapets och kommunernas tjänstemän på Åland. Undantagstillstånd om överskridande av arbetstid/ skift som inte är förenliga med arbetstidslagen ska för kommunala tjänstemän sökas hos landskapsregeringen och för kommunala arbetsavtalsanställda hos regionförvaltningsverket enligt 26 § punkt 14. Det kan handla om personal som arbetar sida vid sida på samma arbetsplats. I de fall landskapsregeringen förträder landskapet som arbetsgivare krävs inte tillstånd alls.
- På Åland saknas helt lagstiftning om samarbete för landskapets och kommunala tjänstemän. Det har prioriterats bort. Detta till skillnad från riksdagen som med stöd av Europeiska unionens och Europarådets bestämmelser i sociala stadgan (FördrS 78/2002)och samarbetsdirektivet (2002/2014/EG) förtjänstfullt utfärdat bestämmelser om samarbete mellan arbetsgivare och anställda för den offentliga och privata sektorn. Det finns samarbetsavtal mellan parterna på Åland men i dessa ingår inte bestämmelser om samarbetsförhandlingar och straffbestämmelser som i all lagstiftning på området ingår i rikslagstiftningen.
- Ett aktuellt ärende i landskapet är rikslagstiftningen om socialvård som trädde i kraft i riket 1.4.2015. Samtidigt slutar flera paragrafer i tidigare speciallagarna i riket att gälla. Inom ramen för landskapets egen lagstiftningsbehörighet har fler av dessa speciallagar i stöd av landskapslag under åren gjorts tillämpliga på Åland genom så kallad blankett lagstiftning. Nu har landskapsregeringen tagit ett aktiv beslut att inte automatiskt gå in för att tillämpa rikets nya socialvårdslagstiftning utan samrådsförfarande. I stället ska den lagstiftning som upphör på rikshåll gälla på Åland till beslut här tas om vilken väg som väljs. Den uppkomna situationen har upprört i synnerhet de som i sin tjänsteutövning ska bereda och fatta beslut om

ärenden som berör enskilda individer i stöd av de i riket upphörda lagarna. Idag konsulteras ofta juridisk expertis från rikssidan om hur rikslagarna ska tillämpas. Två veckor innan rikslagen trädde i kraft hade kommunerna inte fått information om vilka lagparagrafer som ska följas och hänvisas till i fortsättningen. Från vår sida ser vi det som osannolikt att ett så komplex lagstiftningsområde inom en överskådlig framtid kan komma till stånd på Åland anseende de lagar som genom landskapslag gjort tillämpliga på Åland inom socialvården. De ekonomiska och personella resurser, juridisk expertis, fortbildning, handledning för att på ett rättssäkert sköta alla de förvaltningsuppgifter som krävs inom landskapets förvaltningen finns inte idag.

- Den nya diskrimineringslagen i riket (FFS1325/2014) trädde i kraft 1.1.2015.

I 4§ hänvisas till åländska myndigheterna för vilka lagen ska tillämpas på som hör till rikslagstiftningen. Övrig offentlig förvaltning i landskapet lyder fortfarande, gällande arbetslivet, under Ålands landskapslag (2014/33) enligt 2§ med hänvisning till den åländska diskrimineringslagen om förhindande av diskriminering i landskapet (2005/66.) Så nu ska det på Åland med stöd av rikslagens 3§ olika lagar tillämpas utifrån vilken form av diskriminering det handlat om.

- Landskapets bestämmelser är i viss mån oklara om besvär över beslut som en anställd hos landskapsregeringen eller dess underlydande myndigheter önskar göra. Det har i vissa fall varit förvirrande eftersom det utfärdats olika bestämmelser.

Vi konstaterar i det sammanhanget att i riktlinjerna för det fortsatta arbetet tar sikte på att utgångspunkten är att bringa ordning och reda på området så att rättsskyddet ska vara lika för alla.

Det här bara några exempel som framkallar oro och tveksamhet till ökad lagstiftningsbehörighet för Åland.

Under de senaste åren och kommande åren står landskapets förvaltning inför det faktum att de har förlorat och kommer att förlora tjänstemän med lång erfarenhet och förvaltningskompetens på grund av pensioneringar, överföring till underlydande myndigheter, eller så söker de sig till andra arbetsgivare.

När landskapslagen om tjänstekollektivavtal (1978: 22) trädde i kraft fanns det en stolthet och engagemang i att förhandla och avtala om landskapets och kommunernas tjänste- och arbetsvillkor. Partena enades om att tillsätta arbetsgrupper för att bereda och ge förslag till ändringar i tjänste- och arbetsvillkoren. De senaste åren har det skett en stor förändring till det sämre. De personella resurserna hos landskapets avtalsbyrå och kommunala avtalsdelegationen har minskats. Tjänstemän som innehar erfarenhet och spetskompetens inom förvaltningarna som företrätt arbetsgivaren har sökt sig till andra arbetsgivare eller gått i pension. Vi är oroad inför framtiden inom det här egna behörighetsområdet.

Vi vill framhålla att vi helt motsätter oss en överföring av arbetsrätten från riksdagen till lagtinget. Arbetsrätten ska fortsättningsvis vara rikets behörighet enligt gällande självstyrelselag 27 § punkt 21. De motiveringar som finns i propositionen till

nuvarande självstyrelselag är fortsättningsvis minst lika aktuella idag. De kan sannolikt stärkas. Det finns ingen anledning att överta ett område som fungerar så rättsäkert och bra vad gäller lagstiftning och tillsyn. Lagstiftningens bestämmelser har utfärdats till skydd för arbetstagarna och EU-bestämmelser. Tillsynen och efterlevnaden av bestämmelserna utövas av regionförvaltningsverket. De flesta allmänt bindande kollektivavtalen finns på svenska och publiceras på Finlex. Regionförvaltningsverkets har också utmärka och informativa svenska hemsidor. Sama gruppen (svenskspråkiga arbetsskyddsinspektörer) besöker regelbundet Åland. De bjuder in, informerar och hör företrädarna för offentliga och privatsektors fackliga representanter och arbetsgivarna från offentlig och privatsektor. Åland har inte tillräckligt med personell spetskompetens och förvaltningsmässiga eller ekonomiska resurser för att handha den här behörigheten.

Vår erfarenhet är att några oöverstigliga problem har vi inte stött på gällande bolagisering och privatisering av offentliga uppgifter på Åland att kommunicera på svenska. Vår erfarenhet är att de åländska arbetsgivarna inte i någon större utsträckning tillhör riksomfattande arbetsgivarorganisationer. Har riksorganisationerna inte svenskspråkiga medlemmar så är det förståeligt att de inte heller prioriterar svensk service.

Sammanfattningsvis vill vi framhålla att Ålands självstyrelse och befogenheter kräver stort ansvar och eftertänksamhet för en hållbar och långsiktig utveckling framom ett redskap för den för den politiska eliten. Utfärdande av bestämmelser i lag ska liknas vid kontakt eller avtal som kan undertecknas av Åland folk

Ort och tid som ovan

På FOA-Ås styrelses vägnar

enligt uppdrag

Anne-Helena Sjöblom
organisationssekreterare

